

uvode posameznim dobam, tako n. pr. potrebne članke o zemljepisnih, zgodovinskih, prosvetnih in jezikovnih razmerah slovenskih v začetku knjige, dalje označbo vsakateri dobe slovstvene, naposled životopise ter ocene nekaterih najznamenitejših pesnikov in pisateljev, recimo: Vodnika, Prešerna in zlasti Koseskega, kateremu se je dosedaj po knjigah in po šolah navadno ali na to ali na ono stran godila krivica. Največji del knjige pa zavzemajo seveda natančno po izvirnikih prepisani jezikovni primeri vseh dob in vseh večjih pisateljev. Po tem takem bode služila knjiga vsakomu, kdor se hoče seznaniti z zgodovino slovenskega jezika in slovstva, da, slobodno rečemo, tudi mnogemu učitelju strokovnjaku. Mnogo in več let se je pisatelj o tej knjigi trudil, zato si je zaslužil priznanje in hvaležnost Slovencev. — Toda, kar je za strokovnjaka jezikoslovca primerno, to ni vselej že tudi najpriljubnejše za šolo.

Zdi se mi, da se je gospod pisatelj premalo oziral na to, da bodi slovstvena zgodovina le v toliko predmet šolskemu pouku, v kolikor si mladina na njej resnično blaži srce, bistri in vedri duha ter si prisvaja lepe, vzvišene misli v res klasični obliki. Kaj bode torej naša šolska mladina s toliko navlako dolgočasnih prevodov ali slabih izvirnikov naših prvih, sicer med filologi spoštovanih, pa za šolo nerabnih slovstvenih očakov?

K tej obilni zgodovini novoslovenskega jezika pa že težko pričakujemo še prevažne staroslovenske slovnice in čitanke za 7. in 8. razred. (A stara slovenščina hoče nekaj časa ter ga je tudi vredna). In vsemu silnemu gradivu stojita kategorično nasproti tisti dve uri slovenski na teden, od katerih jih moraš porabiti nekaj za pismene izdelke in za ustne govorne vaje. — Začnimo vsaj za šolo razločevati zgodovino splošne pismenosti od zgodovine lepega, umetnega slovstva, nehajmo v šole siliti duhomorne stare uradne obrazce in prisege in v pokvarjenem jeziku prevedene molitvice! S tem vzbujamo pri učencih ali dolčas ali smeh, pobijamo dragi čas in pa veselje do predmeta. Zato bode previden učitelj strokovnjak, kolikor se bode dalo, čital z učenci razven baš najpotrebnejših slovstvenih odlomkov tistih siromašnih slovstvenih dob kako primerno klasično delo ter hitel z brzimi koraki do Vodnika, da mu učenci ne izgubé veselja do lepe materinščine, čitajoči ob istem času vznesene umotvore nemških klasikov.

«Kratki slovstveni pregled od l. 1843. — 1893.» in «krestomatija», katera sledi za njim, sta najvažnejša za pravo umetno slovstvo slovensko; zato naj bi bil pisatelj glavne stožere, okoli katerih se vse slovstveno delovanje najnovejše dobe vrti, tiste moze, kateri so nam slovstvo do cela prerodili, mladini predložil v samostojnih opisih. Toliko, kolikor jo zanima Koseski, zanima jo in mora zanimati gotovo tudi Levstik ali Stritar, Jurčič ali Erjavce; a vse te je gospod pisatelj — dasi imajoč n. pr. o Levstiku, Erjavcu prav temeljite a ob enem tudi estetično dovršene opise na razpolago — potisnil med drobne «pombe». — Sem ter tje se v knjigi po nepo-

trebnem kaj ponavlja, ali na raznih mestih omenja, kar spada skup, n. pr. kar se na strani 257 in 258 pripoveduje o Slomšku, uvrstilo bi se bolj na str. 244 ali 245. — V «Slovenskem Glasniku» je združil Janežič z drugimi zlasti tudi Stritarja, in baš ta je važen, ker je poleg Levstika začel gojiti kritiko.

Pisava je v vseh čitankah Sketovih v obče pravilna in dosledna, kakor to pristojajo šolski knjigi, le sem ter tje se spotakne oko ob kak manj pravilen ali manj slovenski izraz «Ki je posedal tretjino Ptuja» (str. 13) — glagol *posédati* ima celó drugačen pomen Mestu «obstati krivico» (str. 20) porečemo rajši: *priznati*. Govoriti *h* komu (str. 21) nam. samega dativa diši po nemškem. G. Sket rabi po vseh čitankah — ne vem zakaj — glagol *stvariti* v dovršenem pomenu, dasi imamo za to *ustvariti*, ali *stvoriti*. Adj. *tubingski* (40) pa nikakor ne velja; vsakdo poreče le *tubinski*. Tudi *sovetnika* smo poslali že v zaslužni pokoj, a imamo le *svétnike* ali *svetovalce*. Grda nemčizen je izraz: «šole so bile redko sejane» (*spärlich gesäet!*) (str. 116). Nepotreben novinarski vsiljenec je tudi izraz: «največjo zaslugo si je stekel s posvetnimi knjigami» (str. 117). Slovensko uho se mu kar ne more privaditi, zakaj «steče» pri nas navadno le pes. (Mimogredoč naj povem, da naši dnevniki že dolgo dolgo tudi «hvalo žanjejo», če prav naši kmetje še nikdar take «žetve» niso videli.) — Na vprašanje kje pravimo le: na Bledu, a Kumerdej ni jezika slovenskega le *poznaval* (str. 119), nego res tudi *znal*. — Takih nedostatkov bi se utegnilo še kaj zaslediti, ali ti ne morejo knjigi veljave omajati.

Zadostuj toliko, zakaj šolsko knjigo, zlasti tako, more dostojno in natančno oceniti le učitelj, kateri jo je rabil že v šoli. Ta bode kmalu došlo, kaj in koliko se mora izpustiti, a kaj in kje dostaviti. In ravnaoč se po načelu «*usus optimus magister*» — bode kdaj tudi zaslužni gosp. prof. dr. Sket to svojo za nas epohalno čitanko lahko popravil.

Dr. L. I. ožar.

Zgodovina Dobrovske fare pri Ljubljani. Spisal Anton Lesjak. Založil Jernej Babnik. V Ljubljani. 1893. Tiskali J. Blasnikovi nasledniki v Ljubljani. Str. 172. Cena 80 kr. — Prav lep kamen je izklesal gospod pisatelj s to knjigo za veličastni hram cerkvene zgodovine kranjske. Seveda bode treba ta kamen (morebiti v drugi izdaji) še obrusiti nepotrebnih prituklin in otrebiti človeških zmot, po drugih straneh pa dodati mu kosce, ki se bodo polagoma še našli in dopolnili njegovo lepo podobo. Vendar moramo reči: zadovoljni smo, da je delo dovršeno. Koliko truda je imel pisatelj, kažejo že viri, naštetí v predgovoru, še bolj pa čitanje knjige. Res, da mu je bila pri roki izvrstna in obširna kronika, katero je spisal o Dobrovi kurat J. Zupanec, a Lesjakova zasluga je, da je to gradivo umno razvrstil in bogato dopolnil. Kar se tiče razvrstitve, bilo bi primernejše, da bi se opisali gradovi za cerkvami; prednost daje gradščem le njihova starost. Na vsak način bi se pa naslov: «Verska in intelektualna stran v fari» lepše glasil: «Vera in omika v fari». Zgodo-

vinski in statistični podatki so dokaj točni, a ne škodila bi na nekaterih krajih malo večja pazljivost in ostrost v razsodkih, posebno pri zajemanju zgodovinskih podatkov iz ustnega izročila. Med viri v predgovoru in na strani 65. se navaja: «Georg Thalmitscher: Epitome chronologiae Carnioliae», v istini se pa naslov knjigi glasi: «Epitome chronologica, authore Joanne Gregorio a Thalberg». Dalje: «Carniola von Schönleben», mislil bi kdo, da je Schönleben spisal to knjigo po nemško. Predrzen je sklep, «da se lahko stavi začetek cerkve in božje poti na Dobrovi, če ne prej, v začetek desetega stoletja» (str. 67) zaradi tega, ker narodna pripovedka polaga neki grajščakinji na jezik bogokletne besede: «Glej, Mati božja dobrovska, jaz sem bogateja in mogočnejša, nego Ti!» Kdo more določiti, kdaj je ta grajščakinja živela, kaj je govorila in kake vere je bila! Misel Zupančeva, da so Franki postavili na Dobrovi prvo kapelico, ne zdi se nam čisto nič «izvrstna». Stari Slovenci so dali ime kraju Dobrova od «dobro» ali dobro = drevo, hrast, in brez dvoma sezidali prvo cerkvico. Franki so pač zasejali na Slovenskem grofe in viteze po gradovih, nikdar pa niso obljudili nobenega kosa dežele. Da Franki niso žgali opeke, to naj dokaže gospod kustos Müllner, ki gotovo ne bode zadovoljen s trditvijo (str. 67), da je Emona = Ljubljana. Nam se pač zdi, da visi v zraku govorjenje o ljubljanskem škofu v IV. stoletju; morda je bil sveti Pelagij škof v istrski Emoni. Prenagla je tudi trditev, da so v prvi cerkvi l. 1231. postavili pet oltarjev (str. 68 in 79). Kdo vé, kako velika je bila cerkev l. 1231. in kateri oltarji so stali v njej! Najbrže so v teku petih stoletij cerkev povečali in večkrat prezidali. Zdi se nam tudi, da štirje dobrovske kurati do Jožefovega časa še niso bili povsem neodvisni od šentvidskega vikarija (str. 127), ker škof ne pravi zastonj «subordinetur» (str. 166). Prav bi bilo, da bi kdo to stvar preiskal v škofijskem arhivu. Na str. 69., kjer je opisano zidanje farne cerkve, prileglo bi se poročilo (s str. 82) o njenem posvečevanju, ter, kdaj naj se po ukazu škofa Attemsa praznuje «žegnanje». — Jezik v knjigi je v nekaterih oddelkih lep in vzvišen in iz besedij se čuti pisateljevo navdušenje za stvar. Grajati tudi nečemo moralizovanja, ki se sicer ne najde v strogo znanstvenih knjigah, a v tej knjigi, ki je namenjena posebno ljudstvu, utegnejo biti celó besede na str. 28 nekako na mestu. Škoda je le, da je nedostajalo zadnje pile rokopisu in posebno korekturi. Pisati: «Švica», «Švicki les» in «Švicki, potok» ni prav, kar gospod pisatelj dobro vé, zakaj nepokvarjeno ljudstvo tako ne govori. Naj le ostane Šujca¹⁾ in šujški, kakor se «splošno izgovarja» (str. 8)! Tu pa tam se dobé nedovršeni stavki (n. pr. na str. 60 in 70) in včasih kaka smešna hiperbola, n. pr. na str. 74: «če le Goršič mimo gré, so orglje vse drugačne». Radi bi podali iz lepo tiskane knjige nekaj kopice tiskovnih pomot, a naj bode, ker je rečeno v dostavku, da je popravljalec imel opraviti z bolnikom. Povemo naj le še, da vas «Velden»

(str. 135) pomeni Vrbo. — Kdor je junak, naj pride na dan z opisom kake druge še točnejše opisane fare kranjske. Čast gosp. Lesjaku!

A. K.

Krojni vzorci s konstrukcijskimi tabelami za moško obleko. (Dopolnjevalni zvezek k «knjigi krojaštva».) S posebnim ozirom na potrebe krojačev na deželi spisal in izdal Matija Kunec, krojaški mojster v Ljubljani. (Pisatelj «Knjige krojaštva» in «Toalete».) Z 30 izvirnimi podobami in eno tabelo prenaševalnih meril. Ponatis prepovedan. Ljubljana. Samozaložba. — Tisk «Narodne tiskarne». 1893. Vel. 8°. Str. 32. Cena 1 gld. 50 kr. — Znani pisatelj strokovnih krojaških del podaje tukaj krojačem krojne vzorce risane in razložene z besedo, kar jim bode gotovo v pomoč in korist. Ker ne sodimo o strokovni porabljenosti te knjige — strokovnjaške izjave so pisatelju ugodne — poudarjamo, da je zlasti koristna jezikovnemu razvoju. Saj vemo, kako se šopirijo ptujke v obrtnih izrazih. Niti besedice za izdelovalca oblek nima preprosti Slovenec svoje, marveč jo je prevzel od Nemca. Vsekako je vredno priznanja, hvale in uporabe to novo delo gosp. Kunca.

HRVAŠKO SLOVSTVO.

Slike iz obćega zemljopisa. Napisao dr. Ivan Hoić. Knjiga treća. Evropa: Skandinavski polutok (Švedska i Norveška), Danska, Njemačka. Sa 74 slike i tri zemljopisne karte. Nagradjeno iz zaklade grofa Iv. Nep. Draškovića. Za godinu 1891. Zagreb 1892. Vel. 8°. Str. 268. Knjižarska cena 2 gld. — Predlanskim je pisatelj v II. knjigi opisal pet zahodno-evropskih držav: Francijo, Švico, Nizozemsko, Belgijo in Anglijo (gl. «D. in Sv.» I. IV., str. 142), a letos nam v tretji knjigi razkazuje severno Evropo. — Začenja s Švedsko in Norveško (str. 1—54). Prav zanimivo slika najprej tla skandinavskaja, svetovni položaj polotoka, gore in druge prirodne znamenitosti (I. pogl.). Potem govori o podnebju, narodnem gospodarstvu, o obćilih (II. pogl.) in naposled (v III. pogl.) o stanovništvu, njega značaju in duševni omiki, o zgodovinskem razvoju obeh držav (švedske in norveške) in o posameznih okrožjih, mestih in znamenitostih. — Hladni sever ni tako pust in dolgočasen, kakor bi si kdo mislil, ampak ima tudi svoje krasote, katerih bi zastonj iskali drugodi, in v teh krajih živi krepko, pošteno, zadovoljno in dosti omikano ljudstvo.

Neki odličen Hrvat, katerega pisatelj v tej knjigi večkrat omenja, a nikjer po imenu, prepotoval je vso Skandinavijo in se izrazil, da «srečnejšega in boljšega naroda ni nikjer videl, kakor tukaj. Prave omike niti v Švici ni našel v jednaki meri, kakor v teh krajih ledenega severa» (str. 35.)

Dansko je opisal v dveh poglavjih (55—82). V I. poglavju govori o «matici kraljevini», namreč o jütlandskem polotoku in sosednih otokih, o svetovnem položaju Danske, o tleh, podnebju, pridelkih, stanovnikih in obćilih. Ob koncu opisuje še najvažnejša danska mesta. — V II. poglavju opisuje stranske zemlje danskega kra-

¹⁾ Prav za prav bi se moralo pisati Šujca. To je zmanjšano od šuja, kar pomeni napošev, torej naglo tekočo vodo.